

DUIZEND DUIVELS

FRANK GOLDAMMER BIJ UITGEVERIJ CARGO

De vuurtoren

Frank Goldammer

Duizend duivels

VERTAALD DOOR
SANDER HOVING

2020
AMSTERDAM

Cargo is een imprint van Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam

Copyright © 2017 dtv Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, München

Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Sander Hoving

Oorspronkelijke titel *Tausend Teufel*

Oorspronkelijke uitgever dtv, München

Omslagontwerp Buro Blikgoed

Omslagillustratie Shasti O'Leary Soudant

Foto auteur Jens Oellermann

Vormgeving binnenwerk Perfect Service

Druk Wilco, Zutphen

ISBN 978 94 031 8790 7

NUR 305

uitgeverijcargo.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

6 februari 1947,
's ochtends

Heller stapte uit de auto en stak zijn handen in de zakken van zijn lange jas. Zijn adem kristalliseerde voor zijn gezicht, zijn ogen traanden van de vorst. De sneeuw op de stoep, die er al een paar dagen lag, was vastgelopen en glad. De uitgeknipte stukken karton die als inlegzolen dienden, konden niet verhinderen dat de kou in zijn voeten trok. Zijn gezicht was nog steeds rood. Hij had zich met moeizaam ontdooid, nog veel te koud water en huishoudezeep geschoren. Zijn maag knorde. Hij had de snee brood bewaard die Karin bij het ontbijt voor hem had klaargelegd, om hem 's middags bij de dunne soep te eten die je tegenwoordig in de gaarkeuken kreeg. Zo zou hij tenminste een fatsoenlijke maaltijd hebben, in plaats van twee halve. Die avond maakte Karin dan weer meelsoep – zoals bijna elke dag. Heller vond hem weerzinwekkend. En dat terwijl hij blij zou moeten zijn. Mevrouw Marquart, bij wie ze inwoonden sinds ze in '45 hun woning uit waren gebombardeerd, had connecties met een melkboer.

Nu boog hij zich voorover om een blik in de zwarte Ford Eifel te werpen. Hij snoof geërgerd en gooide het portier dicht. Hij had zijn sjaal inderhaast op het bureau laten liggen. Dus sloeg hij de kraag van zijn jas op en trok de oude platte pet ver over zijn voorhoofd.

Het was bitterkoud. Als je de thermometer thuis bij het keukenraam mocht geloven, dan was het voor zonsopgang minstens min vijftientig graden geweest. Geen wonder dat de waterleiding was bevroren. Op de ramen van hun slaapkamer waren 'snachts ijsbloemen verschenen.

Hij zette een paar voorzichtige stappen op de gladde straat. Een groep mensen belemmerde hem het zicht. Een Russische militaire vrachtwagen stond dwars op de Bautzner Straße, die parallel liep aan de Elbe, en zelfs de trams moesten blijven staan. Veel passagiers waren uit de overvolle rijtuigen gestapt om te kijken, maar niemand durfde bij de Russen te klagen.

Inmiddels was ook Oldenbusch uit de auto gestapt en sloeg het linkerportier dicht. Vanwege de kou wreef hij zich in zijn handen en stapte van het ene been op het andere.

‘Kameraad hoofdinspecteur!’ zei een geüniformeerde agent van de volkspolitie, die een bruine legerjas droeg, en hij baande zich een weg door de menigte die zich boven aan de steile oever van de Elbe had gevormd. Toen salueerde hij voor Heller.

Heller groette door zijn vingers even naar zijn platte pet te brengen. Hij weigerde hardnekkig de politiepet met klep te dragen. Hij zat bij de recherche en niet bij het leger. Maar zijn nieuwe jas had hij dankbaar aanvaard. Karin kon nu zijn oude dragen, en dat was bij deze temperaturen hard nodig, zelfs binnenshuis.

Onder de helling strekten zich de besneeuwde weilanden uit. De sneeuw lag niet zo hoog, hier en daar staken er nog grashalmen uit het wit. Op de Elbe, die op dit punt bijna tweehonderd meter verder lag, dreven kleine ijsschotsen.

‘Hoelang zijn ze er al?’ vroeg Heller en hij knikte naar de vrachtwagen met de rode ster op het linkerportier.

‘Net aangekomen, ik ben bang dat er niets meer voor u te doen is.’ De agent haalde verontschuldigend zijn schouders op.

Dat had Heller al gedacht en hij was niet bijzonder teleurgesteld. Toch wilde hij proberen nog een blik op het slachtoffer te werpen. ‘Maak de weg vrij. Werner, hiernaartoe!’

‘Verspreiden!’ gelastte de agent de mensen. ‘Doorlopen, en snel een beetje!’

Onwillig gingen de omstanders opzij.

‘Moment!’ riep Heller naar de twee Sovjetsoldaten, die de dode op een brancard wilden wegbrengen. Die droeg het uniform van de Russische strijdkrachten, zijn gezicht was bedekt met een jas. Heller hief zijn hand op en versperde de soldaten de weg.

‘*Stoj! Recherche.*’ De twee Russen bleven staan en keken vragend naar hun chef, een jonge, Aziatisch uitziende man, die energiek met zijn hand zwaaide en beval om de dode naar de vrachtwagen te brengen. Toen richtte hij zich tot Heller.

‘Niet uw werk, kameraad. Ons werk. *Do svidanja!*’

Heller liet het erbij. Het had geen zin om te discussiëren, dat wist hij.

‘Waar lag het lijk?’ vroeg Heller in plaats daarvan aan de agent.

‘Dat zal ik u laten zien,’ zei de man dienstvaardig en hij liep in de richting van de oever. Hij wees op een struik ongeveer drie meter onder hen.

‘Daarom hebben ze hem niet eerder gevonden,’ zei Heller peinzend.

‘Een man die moest plassen, heeft hem ontdekt. Toen was het al bijna licht. Zo tegen achten. Hij lag daar ondersteboven, en zijn benen...’

Heller onderbrak de agent en kon hem er nog juist van afhouden om ter verduidelijking van de situatie naar beneden te klimmen. Dat was het werk van Oldenbusch.

‘Inspecteur Oldenbusch, hierheen alsjeblieft!’ Heller sloeg een formele toon aan en wees naar een paar bloeddruppels in de sneeuw. ‘Kun je bij deze kou een foto maken?’

Oldenbusch knikte. ‘Ik denk het wel.’

Heller keek om zich heen en wierp een misprijzende blik op de menigte, die zich niet wilde verspreiden. De vrachtwagen stond er nog steeds, de motor wilde blijkbaar niet starten. Er ontstond ingehouden hilariteit onder de toeschouwers. Heller concentreerde zich weer op de vindplaats van het lijk en keek

kritisch naar de steile oever en de voetsporen van de Russische soldaten. Ze waren plompverloren door de met bloed door-drenkte sneeuw gelopen.

‘Extreem bloedverlies,’ constateerde Heller. Het donkere spoor leidde naar de bosjes beneden. Heller zette een paar stappen terug van de rand van de oever, om te constateren dat je de struik vanaf de straat inderdaad alleen kon zien als je vlak bij de rand stond.

‘De man die de dode heeft gevonden? Waar is hij?’ vroeg Heller.

‘Die is weg. We hebben zijn persoonsgegevens genoteerd, zodat hij naar zijn werk kon gaan.’

Heller bekeek de donkere plek in de sneeuw. ‘Heeft u de dode nog gezien? Kon de doodsoorzaak worden vastgesteld?’

Nog steeds was de motor van de vrachtwagen niet gestart. Heel even overwoog Heller of hij van de gelegenheid gebruik moest maken om toch nog even naar het lijk te kijken, maar de jonge Sovjetofficier had zich duidelijk uitgedrukt.

De agent knikte. ‘Hij is direct in zijn halsslagader gestoken, hij was niet meer te redden. Zoiets heb ik vroeger meer dan eens gezien.’

Heller wist wat hij daarmee bedoelde. In de oorlog.

‘Een ruzie tussen Russen onderling, neem ik aan. Dat maken we elke dag mee. Ze bedrinken zich en gaan op de vuist. En soms blijft het daar niet bij.’

Heller knikte geërgerd, hij had de man niet naar zijn mening gevraagd. De motor van de vrachtwagen sprong aan, maar sloeg meteen weer af. De soldaten maakten ruzie, terwijl de officier naast het voertuig stond te roken.

‘Officieren ook? De dode was toch een officier,’ protesteerde Oldenbusch.

‘Waarom niet?’ De agent haalde zijn schouders op. ‘Hé, wegwezen daar!’ riep hij vervolgens naar een paar jongens die

probeerden de helling af te dalen om een blik op de enorme bloedvlek te werpen, die de sneeuw in was gesijpeld en daar was bevroren.

Heller haalde zijn notitieblokje en potlood tevoorschijn en maakte voorzichtigheidshalve een grove schets. Het was bitterkoud en hij wist niet zeker of Oldenbusch' oude fototoestel bij deze temperatuur wel zou functioneren.

'Ik neem aan dat hij hier is overvallen, op straat, en toen is gestruikeld, naar beneden is gevallen en in de struiken is doodgebloed. Werner, je moet toch proberen om sporen te vinden.'

Oldenbusch snoof, kroop een paar meter de helling af en nam nog twee foto's. Toen klom hij met enige moeite weer naar boven. 'Hadden we maar een schoenafdruk van de dode, dan zou ik kunnen uitzoeken uit welke richting het slachtoffer kwam.'

Heller keek een tweede keer om naar de legertruck. 'Kun je geen foto van de profielen van zijn laarzen nemen? Ze staan er nog.'

'Ik zal het de kameraden eens vragen,' mompelde Oldenbusch en hij beende weg. Heller duwde zijn handen weer in zijn jaszakken en liet zijn blik over het dal van de Elbe dwalen. De ochtendzon scheen over de ruïnes aan de andere kant. Het licht liet de door de sneeuw bepoederde restanten van muren en stapels bakstenen roze oplichten.

'Bijna mooi,' merkte de geüniformeerde man op.

Heller keek hem aan en fronste. De agent tilde zijn hand op en wees ter verduidelijking naar de ruïnes. Heller wist niet of hij geërgerd of geamuseerd moest reageren. Hij schudde zijn hoofd. Merkwaardig, wat de mensen zo dachten.

'Het heeft geen zin,' merkte Oldenbusch op, toen hij was teruggekeerd. Op dat moment kwam achter hen de motor van de vrachtwagen op gang, die onder herhaaldelijk luid gebrul zwarte wolken uitlaatgas uitbraakte. Een paar toeschouwers applaudisseerden bijna honend. De Russen waren niet geliefd en deden

ook niets om zich geliefd te maken. Heller wist dat het hun goed recht was, maar in orde was het niet. ‘Onder Adolf hadden we altijd boter,’ had laatst een vrouw in de rij voor de ruilcentrale tegen hem gefluisterd. Hij had geen antwoord gegeven. Er viel zoveel te zeggen, waar moest hij beginnen?

Toen reed de vrachtwagen weg en de trambestuurder liet zijn bel rinkelen om de passagiers te laten weten dat ze moesten instappen.

‘De Russen zagen er het nut niet van in.’ Oldenbusch klonk gelaten. ‘Het is zinloos om hier nog een seconde van onze tijd te verspillen. Zouden we ons niet liever met de overval op de kolenboer bezighouden?’

‘Waarschijnlijk heb je gelijk, Werner.’

‘Wegwezen, zei ik!’ riep de agent opeens weer. ‘Die snotneuzen!’

Heller keek omlaag. Verder naar beneden, waar het struikgewas dichter werd, hadden zich kennelijk een paar nieuwsgierige jongens verstoppt. Tussen de struiken zag je een paar mensen takken verzamelen. Elk twijgje, elk stuk hout was nodig voor de kachel. Zelfs trapleuningen en uitstalkasten werden gestolen, tuinstoelen en hekken. Bovendien had Heller gezien dat ze in de Großer Garten al waren begonnen bomen om te hakken. En de winter was nog lang niet afgelopen. Ook verderop bij de Körnerweg en op de brede weides langs de oever was het een drukte van belang. Veel mensen waren aan het wroeten in de sneeuw in de hoop klaver of paardenbloemen te vinden. Heller vond het een deprimerende aanblik.

‘Kom mee, Werner, laten we verdwijnen zodra de weg vrij is.’

‘Zal ik op de vindplaats verder zoeken naar bewijzen?’ vroeg de man in uniform.

Heller dacht even na en schudde toen zijn hoofd. De Russen lieten zich toch niet in de kaart kijken, als ze niet eens toestonden dat de zool van de laars van de dode werd gefotografeerd.

‘Meld u bij uw bureau of ga verder met uw ronde. Goeden-dag. Ingerukt mars!’ beval Heller de agent.

Deze salueerde en vertrok. Heller liep naar de auto en stapte in. Oldenbusch liet zich met zijn volle gewicht naast hem op de bestuurdersstoel ploffen en startte de motor.

Mismoedig keek Heller naar een paar mensen die, zodra de politieman was vertrokken, nieuwsgierig naar de vindplaats van het lijk liepen.

‘Alsof ze al niet genoeg ellende hebben gezien,’ mompelde hij, hoewel hij zich had voorgenomen dat soort commentaar achterwege te laten.

‘Nou, de zon schijnt tenminste,’ probeerde Oldenbusch het humeur van zijn chef op te vijzelen en hij wilde al naar de eerste versnelling schakelen.

Toen raakte Heller zijn arm aan. ‘We blijven nog tot de tram is weggereden.’

Oldenbusch leunde achterover en sloeg zijn armen over elkaar. De mannen wachtten. De tram zat weer vol. Inmiddels was de volgende al gearriveerd, en ook uit tegengestelde richting stopte er een volgens dienstregeling bij de voorgeschreven halte. Veel mensen waren uitgestapt, en sommige bleven staan en keken nieuwsgierig naar de meute bij de oever.

Opeens viel Heller iemand op die schijnbaar toevallig, maar als je goed keek doelbewust tussen de mensen door gleed en op de oever afstevende. Ze interesseerde zich duidelijk niet voor wat er om haar heen gebeurde. Ze droeg een jas, die ooit een legerjas kon zijn geweest, en bewoog zich ondanks haar klaarblijkelijke corpulentie verbazend lichtvoetig. Het zag eruit alsof de jas alleen was opgevuld. Heller stootte Oldenbusch aan en wees naar de dame.

Van dichtbij ontpopte de persoon zich als een jonge vrouw, bijna nog een meisje. Ze liep vlak langs de politiewagen en Heller moest zich omdraaien om haar verder te kunnen observeren.

Nu bleef ze staan en keek langs de helling omlaag. Opeens be-
woog ze snel naar voren en liep met kleine pasjes de helling af.

Om beter te kunnen zien wat ze deed, opende Heller het por-
tier en stapte uit. De jonge vrouw was al bijna tien meter naar
beneden geklommen, langs de bosjes waar de dode had gelegen,
en stond vlak bij een haag. Ze bukte zich en probeerde iets naar
zich toe te trekken. Het was een rugzak. Een van de schouder-
banden was aan de doornstruik blijven hangen.

‘Stop!’ riep Heller. De vrouw keek geschrokken omhoog.

‘Laat liggen!’ beval Heller.

Oldenbusch kwam naast hem staan. ‘Denk je dat die van de
Rus is geweest?’

‘Goed mogelijk,’ antwoordde Heller kortaf en hij klom ook
haastig de helling af.

‘Politie! Laat liggen.’ Heller had de rugzak al beet, maar de
vrouw wilde haar vondst niet afstaan. Ze trok er wild aan, en
heroverde de rugzak omdat Heller met zijn klamme vingers
zijn houvast had verloren. Ze wilde snel de helling verder af-
rennen, maar gleed uit en viel. Inmiddels had Oldenbusch
Heller ingehaald, gleed met een voet naar voren over de be-
vroren ondergrond, terwijl hij met de andere probeerde zijn
evenwicht te bewaren. De vrouw was overeind gekrabbeld,
maar Oldenbusch was al bij haar en hield de rugzak aan een
van de riemen vast.

Met een woedend gegrom, bijna als van een dier, liet de
vrouw los en struikelde, half glijdend, half rennend, het stei-
le terrein af. Toen ze beneden was aangekomen, keek ze nog
eens gejaagd achterom en rende vervolgens over de Körnerweg
naar het centrum. Oldenbusch achtervolgde haar nog ruim
honderd meter, waarbij de rugzak in zijn hand wild heen en
weer slingerde, maar het was duidelijk dat hij haar niet zou
inhalen.

‘Werner, laat maar!’ riep Heller, maar het ergerde hem dat

zijn assistent het meisje niet had kunnen aanhouden. Hij had graag geweten wie ze was geweest.

Oldenbusch kwam terug en zuchtte toen hij naar de ongeveer twintig steile en gladde meters keek die hij weer omhoog moest klauteren. Hijgend overhandigde hij Heller, die halverwege geduldig had staan wachten, de rugzak.

Heller was verbaasd hoe zwaar die was. Hij zette hem neer en maakte het koord los. Toen zoog hij de lucht tussen zijn tanden naar binnen.

Twee troebele ogen staarden hem aan. Hij zag een neus vol geronnen bloed, dun haar, oren waaruit bloed was gelopen dat allang was gestold. In de rugzak zat een mannenhoofd.

Heller ademde langzaam uit. Toen maakte hij de rugzak helemaal open en bekeek het hoofd beter, zonder het aan te raken.

Oldenbusch, die over zijn schouder had meegekeken, floot zacht. Heller keek de rechercheur verwijtend aan.

‘Excuus,’ mompelde Oldenbusch.

‘Is dat een rugzak van Russische herkomst?’

Oldenbusch schudde zijn hoofd, bukte zich, pakte de klep van de rugzak en wees naar een label aan de binnenkant. Daarop was een hand met een opgeheven wijsvinger en het woord *Deuter* te zien. ‘Die is Duits.’

‘Hoeft niets te betekenen.’ Heller ging staan en keek om zich heen.

‘En hier, op het etiket, staan ingenaaide initialen. LK of SK.’

Heller had zijn notitieboekje tevoorschijn gehaald en noteerde het, maar hij wist: in tijden dat iedereen stal van iedereen en pakte wat hij pakken kon, of het voor een maaltijd inwisselde, betekende dat eigenlijk niets.

‘Hij zou hem verloren kunnen hebben toen hij viel. De rugzak is daarna verder naar beneden gegleden,’ speculeerde Oldenbusch.

‘Is er bloed te zien van de Rus?’ vroeg Heller.

Oldenbusch bekeek de rugzak van alle kanten, maar schudde toen zijn hoofd. ‘Misschien had hij hem in zijn hand en liet hem los toen hij werd aangevallen.’

‘En het meisje?’

‘Dat is alleen toevallig langsgekomen, heeft de rugzak gezien en wilde hem meenemen,’ gokte Oldenbusch.

Heller reageerde niet, maar bekeek de rugzak nog een keer en tilde hem voorzichtig op. De stof was niet doordrenkt met bloed, hoewel het hoofd niet in papier of een doek was gewikkeld. Hij zette de rugzak weer neer. Waarom zou een Sovjetofficier ’s nachts met een afgehouden hoofd in een rugzak over straat lopen? Waarom was hij zelf vermoord? En waarom had de moordenaar van de officier de rugzak laten liggen? Had hij misschien niets van de inhoud geweten? Of zouden ze echt toevallig op dezelfde plek hebben gelegen, de dode Sovjetofficier en de rugzak met het afgehakte hoofd? Niet erg waarschijnlijk.

Heller trok resoluut het koord van de rugzak dicht, sloeg de klep om en pakte hem bij de draagband. De kou sloeg hem op de nieren en zijn vingers waren stijf bevroren, maar Oldenbusch was nog verhit van de korte achtervolging en Heller wilde niet riskeren dat hij ziek zou worden.

‘Werner, breng me naar het ministerie van Justitie.’

‘Bedoel je het bureau van de commandant?’

‘Ja, ik wil kijken of ik bij de SMAD nog iets kan bereiken in verband met de dode. Dan moet je proberen uit te zoeken of er de afgelopen dagen een lijk zonder hoofd is gemeld. En geef me de camera.’

Oldenbusch keek omlaag naar het fototoestel dat voor zijn borst hing. Met zichtbare tegenzin trok hij de riemen over zijn hoofd en overhandigde Heller de camera.

‘Het eerste retinamodel van Kodak, gebouwd in ’35. Beloof me dat je er voorzichtig mee bent...’

‘Werner, ik heb vroeger ook zo’n camera gehad.’

Vroeger, dat was voor 13 februari 1945. Die dag hadden ze letterlijk alles verloren, afgezien van de kleren die ze hadden gedragen – en hun leven. Maar Heller had nergens over getreurd, niet over de camera, niet over zijn radio, niet over de mooie vitrine, de fotolijst met de foto’s van zijn ouders, niet eens over de foto’s van zijn zoons. Dat ze in leven waren gebleven, was meer dan ze die nacht hadden durven hopen.

‘Ik bedoel alleen...’ mompelde Oldenbusch. ‘Ik was al blij dat ik er eentje had opgeduikeld.’

Medvedev, leider van de SMAD Dresden, keek op vanachter zijn imposante bureau toen zijn secretaris met Heller binnenkwam. Al ruim een jaar was het ministerie van Justitie in de Hospitalstraße uitverkoren tot het bureau van de commandant van het Russische militaire bestuur van Duitsland. Sinds de bezetting van Dresden door het Rode Leger was hij hier nog niet geweest, en zijn kennis van het Russisch was er tot zijn spijt niet beter op geworden.

De commandant was opgestaan, liep om zijn bureau heen en pakte Hellers hand, die hij krachtig schudde.

‘Kameraad Heller, uiterst onconventioneel. Zo heb ik u leren kennen.’ Medvedev lachte, liep terug naar zijn stoel en gebaarde Heller te gaan zitten. De laatste anderhalf jaar was Medvedev wat aangekomen, de kraag van zijn hemd spande duidelijk om zijn stevige nek. Heller wist niet waar hij de rugzak moest neerzetten en keek vragend om zich heen.

‘Zet hem maar op de grond.’ Medvedev schudde geamuseerd zijn hoofd. ‘U bent onconventioneel, en koppig, nietwaar?’

Zo’n vriendelijke begroeting had Heller niet verwacht. Hij genoot van de warmte in het kantoor, deed zijn jas een beetje open en vroeg zich af hoeveel kolen het niet moest kosten om zo’n groot gebouw zo warm te krijgen.

‘In mijn beroep moet je wel koppig zijn om iets te bereiken,’ antwoordde hij kalm.

‘Wel, het gaat niet zozeer om uw beroep als wel om uw politieke stijfhoofdigheid.’ Medvedev glimlachte nog steeds toen een van de vele telefoons op zijn bureau rinkelde. De luitenant-generaal nam op, antwoordde ontkennend en hing meteen weer op.

Aha, waait de wind uit die hoek, dacht Heller berustend. ‘Ik ben mijn hele leven een apolitiek mens geweest,’ zei hij diplomatiek.

‘En ik had me u nog wel in een heel andere positie voorgesteld. Bij de Regionale Politiedienst. In plaats daarvan bent u hoofdinspecteur bij de recherche, en moet ik het stellen met mensen als Niesbach, die in Moskou marxisme en leninisme hebben gestudeerd.’ Wat hij daar precies mee bedoelde, liet de commandant in het midden.

‘Het is in orde zoals het is. Ik doe mijn werk graag.’

Een holle frase. Medvedev wist dat, knikte ongeduldig en wuifde zijn woorden weg. ‘Heller, u hoeft helemaal geen politiek mens te zijn. Een kleine handtekening, en alle deuren gaan voor u open. Een echte carrière. Hoe moet ik u zo een bestuurlijke functie geven? De verstokte communisten zouden op de barricaden gaan. Maar dat u weer in dienst bent, heeft u aan mij te danken.’

Heller was hier niet om over dat soort dingen te praten. Dat hij geen lid van de NSDAP was geworden leverde hem veel respect op, maar dat hij niet bij de SED was gegaan konden ze niet accepteren.

‘Daar heb ik grote waardering voor, maar ik ben hier om een andere reden, kameraad commandant.’

Medvedev hief gelaten zijn handen op. ‘Majoor Vadim Berinov.’

‘Is dat de officier die dood is aangetroffen?’

De commandant knikte.

‘Uw soldaten lieten me niet eens een blik op hem werpen.’

‘We willen vermijden dat er onder de Duitse bevolking geruchten worden verspreid, zoals dat er binnen de Russische strijdkrachten conflicten bestaan.’

‘Is dat dan niet zo?’ waagde Heller te vragen. Met die geheimzinnigdoenerij bereikte je dat toch juist. Dat leken de Russen zich kennelijk niet te realiseren.

Medvedev zweeg. De telefoon begon weer te rinkelen. De commandant nam op, luisterde, zei opnieuw *njet* en beëindigde het gesprek. Toen wendde hij zich weer tot Heller. ‘Het hoofd... is het slachtoffer al geïdentificeerd?’

‘Nee.’

‘Zou het om een lid van het Rode Leger kunnen gaan?’

‘Daar valt nu onmogelijk achter te komen.’

‘Ziet het er Duits of Russisch uit?’

‘Misschien wilt u dat zelf bepalen.’ Heller maakte een uitnodigend gebaar met zijn rechterhand en wees naar de rugzak.

Medvedev stond daadwerkelijk op, pakte de rugzak, zette hem op zijn bureau en maakte hem open.

‘Raak het hoofd alstublieft niet aan!’ zei Heller haastig. Medvedev knikte zwijgend en bekeek het hoofd zo goed het ging.

‘Mannelijk, Duits, rond de vijftig, of laten we zeggen veertig.’ Onbewogen ging hij terug naar zijn plek. Heller bond de rugzak dicht en zette hem weer op de vloer. Dat het hoofd nog steeds niet door de recherche was onderzocht en in plaats daarvan als entreekaartje voor Medvedevs kantoor diende, bezorgde Heller een onbehaaglijk gevoel.

‘Vier dagen geleden is er bij het arsenaal aan de Carola-Allee een officier gevonden. Kolonel Vassili Tsjerin. Hij had meerdere steekwonden en is bezweten aan inwendige bloedingen.’

Heller haalde zijn notitieboekje tevoorschijn. ‘Op 2 februari?’

‘Hij is ’s ochtends gevonden.’

‘En de steekwonden? Zijn die van een mes?’

De luitenant-generaal haalde spijtig zijn schouders op.

‘Is het lijk misschien ergens opgebaard? Is het onderzocht door een forensisch arts? Heeft iemand de zaak onderzocht?’

Medvedev lachte weer. ‘Kameraad Heller, al die vragen vanwege een zaak die u geen moer aangaat.’

Heller leunde geërgerd achterover. Hij had het idee dat hij niet serieus werd genomen. Zouden de Russen er niet in geïnteresseerd zijn om de zaak op te lossen?

Opeens boog Medvedev zich vertrouwelijk voorover. ‘U kent Vitali Ovtsharov toch?’

Ovtsharov. Heller dacht na. ‘Van de НКВД?’

Medvedev knikte. ‘Dat heet tegenwoordig niet meer Volkscommissariaat, maar ministerie voor Binnenlandse Zaken. *Ministerstvo vnoetrennich del.* МВД. Ovtsharov heeft zich beziggehouden met de dood van kolonel Tsjerin. Hij kwam tot de conclusie dat het een ongeluk was.’

‘Een ongeluk? Denkt hij dat Tsjerin een paar keer per ongeluk tegen een scherp, puntig voorwerp op is gelopen?’

Medvedev keek verrast op en lachte toen bulderend. ‘Inspecteur Heller, u zou uw gezicht eens moeten zien, kostelijk!’

Heller keek hem ernstig en zonder een spier te vertrekken aan.

De commandant viel op slag stil, werd ook serieus en tikte energiek met zijn wijsvinger op tafel. ‘Mij interesseert wat daar aan de hand is. Ik kan u vertellen dat veel zaken mij hier niet worden verteld. Het МВД is niet mijn terrein, daarom heb ik daar geen inzicht in. Is het een vete onder officieren? Is het een aanval op de Russische strijdkrachten? Ik heb iemand nodig met een goede speurneus.’

Heller keek de luitenant-generaal vol verwachting aan, maar die zweeg. Het was aan Heller om Medvedevs woorden correct te interpreteren.

‘Daarvoor zal ik het lijk aan een forensisch onderzoek moeten onderwerpen.’

Medvedev kwam overeind. ‘Dat zou u moeten doen. Ik zal er opdracht toe geven. Zeg eens, meneer Heller, heeft u vandaag al ontbeten?’

Heller schudde zijn hoofd.

6 februari 1947,
laat in de ochtend

Heller verschoof de rugzak van zijn linker- naar zijn rechterschouder, om ze te ontlasten, maar de verlichting was maar van korte duur. Het ging niet goed met hem. De jonge Russische arts, die hem voor de deur van zijn kantoor had ontvangen, nam hem wantrouwig op. Medvedev had Heller een auto met chauffeur ter beschikking gesteld, die hem via de Königsbrücker Straße en de Carola-Allee naar de voormalige Wehrmacht-kazerne had gebracht. Sinds het einde van de oorlog werden de gebouwen door het eerste garde-tankbataljon van de Sovjet-Unie als garnizoen gebruikt. Beide slachtoffers, Berinov en Tsjerin, hadden bij dit legeronderdeel gediend. Nu zouden de lijken volgens Medvedevs informatie in een kamer van het militaire ziekenhuis liggen. De arts, wiens naam Heller bij de kennismaking niet had verstaan, was daar de verantwoordelijke persoon.

De man droeg een witte jas over zijn uniform. Hij was ongeveer dertig jaar oud, droeg een bril met een dun zilveren montuur en kwam daardoor en door zijn enigszins verveelde manier van doen over als een intellectueel of een aristocraat. In elk geval leek hij daar niet op zijn plaats.

‘Bent u ziek?’ vroeg de arts bezorgd aan Heller en hij bleef duidelijk op veilige afstand staan.

Heller wuifde zijn woorden weg. Dat had je er nou van, als je te veel at. Als je helemaal niet meer gewend was om te eten. In de officierskantine was alles te krijgen wat een mens zich kon voorstellen: warm wittebrood, boter, marmelade, honing, worst, vis in azijn, koud vlees, gekookte eieren, zure augurken, cacao, kof-

fie. Aanvankelijk was Heller nog terughoudend, maar toen had hij zijn schroom laten varen en gegeten tot zijn maag protesteerde. Wat een overvloed, dacht hij. En de mensen buiten stalen de rotte uien, vlogen elkaar aan om surrogaatbrood, reisden naar het platteland om te bedelen, kookten voederbieten en zelfs leer. Met gevaar voor eigen leven sprongen volwassenen en kinderen op rijdende treinwagons om steenkool te stelen. Sommigen vermoordden ook anderen. Nog geen week eerder had een inbreker slager Richter 's nachts in zijn winkel doodgeslagen. En ook de kolenboer, die ze twee dagen eerder hadden gevonden, had waarschijnlijk voor een paar mud kolen het leven moeten laten. Hoe kon dat goed gaan? Hoe moest de Rus ooit een vriend worden? Met steeds dezelfde slogans, lofprijzingen op de bevrijders en met affiches van de stralende übermensch Stalin op elk huis wekte men hooguit de woede van de bevolking.

‘Wilt u gaan zitten?’ vroeg de medicus.

‘Nee, dank u.’ Heller dacht aan Karin, en bij zijn maagpijn voegde zich nu ook een slecht geweten. Had hij niet moeten vragen of hij iets voor zijn vrouw mocht meenemen? Had hij het misschien gewoon moeten doen? Gewoon iets in zijn zak steken?

‘Ik wil het lijk van majoor Berinov graag zien.’

‘Dat heb ik al voorbereid. Ik heb een telefoontje gehad. Als u mij wilt volgen.’

De arts ging voor, Heller gooide de rugzak om zijn schouder en volgde hem. In deze vleugel van de kazerne was het koel. Er hing een doordringende geur van ether. De glanzende witte tegels op de hoge muren en de gladde estrikvloer waren een erfenis van het oude keizerlijke leger, en het weergalmen van hun voetstappen wekte bij Heller onverwacht herinneringen aan de tijd dat hij zich hier de vernederende keuring door de artsen van het grenadiersregiment had moeten laten welgevalen.

‘Daar.’ De arts opende de deur naar een grote, ijskoude en so-

bere onderzoeksruimte. De lijken lagen op twee normale brancards en waren met witte lakens afgedekt. Bijna verveeld ging de jonge arts bij een van de brancards staan en sloeg het doek terug.

‘Berinov.’

Heller zette de rugzak op de grond en kwam langzaam naderbij. ‘Kan ik het licht aandoen?’ vroeg hij. De stank van de ether was zo doordringend dat hij er bijna onpasselijk van werd.

‘Natuurlijk, daar naast u.’

Heller knipte de plafondlamp aan. Die verspreidde maar een zwak schijnsel. ‘Neem me niet kwalijk, ik heb uw naam daarnet niet goed verstaan.’

De jongeman zuchtte. ‘Kasraschwili, Lado Kasraschwili, kapitein, commandant zou u zeggen.’

‘Is dat een Georgische naam?’ Kasraschwili kwam Heller bekend voor, maar momenteel kon hij de naam niet plaatsen.

‘Ik ben Georgiër. Wilt u nu gaan kijken?’

Heller dacht nog even na; hij wist zeker dat hij geen enkele Georgiër kende.

Toen concentreerde hij zich op het lijk. De dode droeg zijn uniform nog. De schouders van zijn jas zaten vol bloed, daaronder was het uniform nagenoeg schoon. Het hoofd van de dode was volledig bedekt met bloedkorsten, de haren doordrenkt en stijf van het geronnen bloed. Maar zijn gezicht hadden ze gewassen, waarschijnlijk om hem te identificeren. De neusgaten zaten nog dicht van het bloed, zelfs de ogen waren volledig verkleefd.

‘Is hij aan zijn voeten opgehangen?’ vroeg Kasraschwili.

Heller keek hem verbaasd aan, blijkbaar had de arts niet geïnformeerd naar wat er was gebeurd.

‘Hij is ondersteboven op een helling gevonden. Vlakbij, tweehonderd meter in de richting van de Elbe.’

Heller probeerde het hoofd van de dode opzij te draaien. Het lukte hem niet, het lichaam was te stijf. Geronnen bloed gleed

als fijn stof door zijn vingers, verkruimelde van de hals en het oor van de dode. Toen pakte hij de kraag van de zware jas en moest die van de nek lostrekken. Ontevreden met het resultaat begon hij het bovenlichaam van de dode uit te kleden. Hij begon te transpireren. De door de lijkstijfheid starre armen van Berinov bemoeilijkten het werk. De arts, die Hellers pogingen vanaf het voeteneind van de brancard observeerde, stak geen vinger uit, bood hem niet eens een schaar aan. En Heller wilde hem ook niet om hulp vragen, want je wist nooit of je de Russen daarmee in hun trots krenkte.

Uiteindelijk slaagde hij erin de armen van de dode uit de twee jassen en de trui te trekken. Vervolgens trok hij de trui over het hoofd van de dode. Het onderhemd stroopte hij resoluut over de schouders naar beneden. Nu lag het bovenlichaam van de dode vrij en Heller inspecteerde het nauwgezet. De officier was weldoorvoed en vertoonde geen tekenen van eerdere ondervoeding. Een litteken getuigde van een oude verwonding op zijn borst. Een minuscuul rood vlekje op zijn linkerbovenarm wekte Hellers belangstelling.

‘Dat ziet eruit als de prik van een injectienaald.’ Hij wees naar de plek.

‘De leden van het Rode Leger worden regelmatig ingeënt tegen tyfus,’ verklaarde de arts met monotone stem.

Heller dacht huiverend aan de tyfusentingen die nog in 1945 voor elke Duitser verplicht werden gesteld. De naald van de spuit leek voor paarden te zijn bedoeld. De pijn van de prik was niet eens het ergste geweest, maar het gekrijs van de ingeënte kinderen, dat voor regelrechte paniek onder de wachtenden had gezorgd.

‘Kunt u dat nagaan, bestaat er een inentingsbewijs?’

Kasraschwili ademde hoorbaar in door zijn neus en keek Heller over zijn bril heen aan. Het was duidelijk: hij zou helemaal niets nagaan.

‘Ik zou graag de hals een beetje schoonmaken, daar heb ik water en een lap voor nodig.’ Heller keek de Georgiër aan. Hij wist dat hij het geduld van de man op de proef stelde. Helaas was dat niet te vermijden.

Die aarzelde een moment, alsof hij eerst moest nadenken of dat wel passend werk voor hem was.

‘Ik kan het ook zelf halen,’ bood Heller snel aan.

‘Nee, blijft u hier!’ Kasraschwili liep abrupt de ruimte uit. Heller vroeg zich af of er in de kasten hier ook niet een doek en een kom te vinden waren. Maar hij durfde niet zelf te gaan zoeken of iets aan te raken. Hij wilde de arts niet onnodig ergeren.

Vlak daarna was de man alweer terug met een bliken emmer en een lap. Heller bedankte hem, rolde de mouwen van zijn jas op en begon de hals van de dode te wassen. Intussen legde hij twee verwondingen bloot, eentje rechts, de andere links. Kasraschwili keek onbeweeglijk toe.

‘Kijk eens, een steek dwars door de hals.’ Heller bekeek de wonden van dichtbij. Dat was geen messteek. Het waren eerder gaatjes in de vorm van een vierpuntige ster. Het grootste van de twee bevond zich aan de linkerkant van de hals, het kleinere aan de andere kant. Het wapen had vermoedelijk beide slagaders doorboord en een waar bloedbad veroorzaakt. Berinov moest binnen een paar seconden zijn doodgebloed.

Heller zette een paar stappen achteruit en nodigde Kasraschwili met een handgebaar uit om de verwonding nader te bekijken.

‘Naar het schijnt is het wapen door de *arteria carotis communis* aan de linkerkant binnengedrongen en door dezelfde aan de rechterkant vlak boven het sleutelbeen naar buiten gekomen,’ concludeerde de arts. ‘Ziet u de wond achter het oor? Waarschijnlijk trof de dader in eerste instantie de hals niet, en schampte de punt van het wapen af op het schedelbeen.’

Heller bekeek de steekwonden. ‘Ik ken dit soort verwondin-